

Jan Amos Komenský

Zdroj textu: <https://www.mjakub.cz/zivot?idm=37>

Zdroj obrázku: <https://www.ub.cz/vyznamne-osobnosti/osobnosti/komensky.html>

Život J. A. Komenského

Základní životopisná data

Dětství	Uherský Brod, Strážnice, Nivnice	1592–1608
Studium	Přerov, Herborn, Heidelberg	1608–1614
Působení v Přerově		1614–1617
Působení ve Fulneku		1618–1621
Skrývání na Moravě		1621–1623
Skrývání ve vých. Č.		1623–1627
Působení v exilu		1628–1670
	Lešno	1628–1641
	Londýn	1641–1642
	Amsterdam	1642
	Stockholm	1642
	Elblag	1642–1648
	Lešno	1648–1650
	Blatný Potok	1650–1654
	Lešno	1654–1656
	Amsterdam	1656–1670

Dětství

Jan Amos Komenský se narodil 28. března 1592. Byl nejmladší z pěti dětí Martina Komenského a jeho ženy Anny. Na otázku, kde se narodil, jednoznačná odpověď doposud neexistuje. Některé materiály mluví pro

Uherský Brod, jiné pro Nivnici. Komňa je místem, které dalo rodině původ a jméno. Po smrti rodičů, kteří zemřeli krátce po sobě v Uherském Brodě roku 1604, se dvanáctiletého sirotka ujala Martinova sestra Zuzana Nohálová ze Strážnice. V roce 1605 navštěvoval Komenský strážnickou bratrskou školu. Když Strážnici vypálila vojska Štěpána Bočkaje, mladý Komenský ztratil nejen druhý domov, ale i část zděděného majetku na předměstí v Uherském Brodě, které bylo v této době rovněž vojsky zničeno. Po těchto událostech odchází ke svým poručíkům Kozákovi a Urbanu Mravencovi do Nivnice. Neznáme důvod, proč byli Janovi poručníci ustanoveni z Nivnice a proč musel odejít jako sirotek od svých sester ve dvanácti letech.

Studium

V roce 1608 byl poslán na bratrskou školu v Přerově, kterou podporoval politický ochránce jednoty Karel starší ze Žerotína. Ve vyšším oddělení bratrské školy získal Jan především znalost latiny, a tak v přerovském období (1608–1611) dostal pod vedením učitele Tomáše Dubina vědomosti, otevírající mu možnost univerzitního studia. V Přerově se také poprvé setkal s učením polských sociniánů, neuznávajících Boží Trojici, s nimiž měl později nejvíce náboženských polemik. Toto učení, jak sám uváděl, mu způsobilo první otřes zděděné víry. Díky svým studijním úspěchům, které mu získaly přízeň biskupa Jana Láneckého i samého Žerotína, byl vyslán na německé reformované školy, a to na nasavskou akademii v Herbornu (1611–1613) a na univerzitu v Heidelbergu (1613–1614). Heidelberské studium ukončil teologickou disputací*. Se získaným rukopisem Koperníkova díla *O obězích nebeských sfér* se pěšky vrátil přes Norimberk a Prahu na Moravu.

---

* Disputace je vysoce odborná vědecká rozprava.

Působení v Přerově

Stal se představeným přerovské školy, kde byl před lety sám žákem. Jeho hlavním cílem bylo využít získaných vědomostí ve prospěch vlasti a Jednoty bratrské. Komenský si uvědomoval špatný stav soudobého školství, a proto svou činnost zaměřil na jeho zlepšení. Volné chvíle využíval k vlastnímu vzdělávání a sbíral zároveň látku k první české encyklopedii, Divadlo veškerenstva věcí, již zamýšlel pro krajany sestavit již na studiích. Krátce po návratu na Moravu se stal knězem.

Působení ve Fulneku

České stavovské povstání, vyvolané odporem proti rostoucímu habsburskému tlaku a zahájené 23. května 1618 známou pražskou defenestrací, otevřelo cestu k dosud největší evropské válce, jež trvala 30 let a pro český národ měla tragické důsledky. Na jejím počátku žil Jan Amos Komenský na panství Jana Skrbenského z Hříště ve Fulneku, kde byl rektorem bratrského sboru ve Fulneku a učitelem místní školy a kde také založil rodinu. Svoji první ženu Magdalenu Vizovskou si přivedl z Přerova. Za pobytu ve Fulneku (1618–1621) Komenský dále studoval a rozšiřoval svůj duchovní obzor. Během nedlouhého působení ve Fulneku a okolí si Komenský vytvořil svůj vztah ke katolické straně ve městě, jejímž střediskem a oporou byl klášter augustiniánů. O „pastýři“ beránků, jak jej nazývali němečtí katolíci, se hodně dovídáme i ze zpráv napsaných místním kronikářem Felixem Jaschkem. Například i o tom, že Komenský pěstoval ve Fulneku včelařství. Komenský stále sledoval politický vývoj, který vyvrcholil v roce 1620 porážkou českých stavů na Bílé hoře. Brzy po bělohorské bitvě vtrhli do Fulneku císařští Španělé. Zpustošili město a s ním i budovu bratrského sboru a školy.

Skrývání na Moravě

Komenský se podle místních pověstí až do konce roku 1621 skrýval v Oderských vrších v blízkosti hradu Vikštejna a pak v roce 1622 na

žerotínském panství v okolí Velkých Losin. Sám se ve svých pracích nezmínuje o tom, kam se uchýlil, když opustil Fulnek. Počátkem roku 1622 jej postihla osobní tragédie. Zemřela mu manželka Magdalena i se dvěma syny (jejich jména jsou neznámá) patrně na následek epidemie.

Skrývání ve východních Čechách

Komenský, skrývajíc se na různých místech severní Moravy a neustále vystavený jako bratrský duchovní riziku prozrazení a vydání do rukou císařským vojákům, našel konečně útočiště na panství Karla staršího ze Žerotína, v jeho rodišti ve východních Čechách, Brandýse nad Orlicí.

V roce 1623 se rovněž dozvěděl o pohromách ve Fulneku, svém bývalém působišti, při kterých byla jeho knihovna s některými rukopisnými náčrtky veřejně spálena na fulneckém náměstí. K překonání určité psychické krize přispěl i Komenského sňatek s Marií Dorotou Cyrillovou v roce 1624. S ní žil 24 let. Měli tyto čtyři děti: Dorota Kristina Komenská, Alžběta Komenská, Zuzana Komenská a Daniel Komenský. Komenský se v této době dostal do popředí Jednoty bratrské. V jejích službách vykonával v letech 1625–1626 mnoho důležitých cest, jejichž cílem bylo připravit organizaci emigrace členů Jednoty bratrské a získat politickou a morální podporu v zahraničí. Podílel se i na záchraně žerotínské knihovny v Náměstí nad Oslavou a kralické tiskárny, která byla úspěšně převezena do slezské Vratislavi.

Přes Zhořelec, Šprotavu, kde se poprvé setkal se slezským řemeslníkem, prorokem Kryštofem Kotterem, se dostal až do polského Lešna, útočiště Jednoty již od dob první perzekuce v roce 1547. V Berlíně jednal s vůdcem moravské protestantské šlechty Ladislavem Velenem ze Žerotína a v Haagu dokonce se samotným českým exkrálem Fridrichem V. Falckým, kterému předal optimistická proroctví Kryštofa Kottera, hlásající brzkou porážku Habsburků. Poslední období svého pobytu ve východních Čechách (1626–1628) strávil Komenský v Bílé Třemešné u Dvora Králové na tvrzi bratrského rytíře Jiřího Sadovského ze Sloupna. Ani zde neustal v aktivitě. Na Komenského velmi zapůsobila návštěva zámecké knihovny

ve Vlčicích, patřící Adamu Zilvarovi von Silberstein. Vedle jiných vzácných knih zde našel i knihu od saského gramatika Eliáše Bodina Didaktik oder Lehrkunst z roku 1621, která ovlivnila jeho další tvorbu.

Působení v exilu

Protireformace a pronásledování jinověrců však sílilo ruku v ruce s úspěchy císařských armád vedených Albrechtem z Valdštejna. Valdštejnova vítězství upevnila postavení císaře Ferdinanda II. Habsburského natolik, že se rozhodl definitivně vyřešit českou otázku v habsburský prospěch, a to vydáním nové ústavy Obnovené zřízení zemské. Dále císař zvláštním patentem z 31. července 1627 nařídil nekatolickým stavům se buď vyprodat a vystěhovat do šesti měsíců ze země, nebo přestoupit ke katolictví. Proto Komenský se svou rodinou opustil vlast a společně s dalšími odchází do Lešna, kam dorazili během února roku 1628.

Odchodem Komenského do vyhnanství se uzavřelo jedno významné období v jeho životě a díle. Komenský strávil v Lešně během tří dlouhodobých pobytů celkem 19 let života a toto město se stalo jeho druhým domovem. Zejména jeho první, nejdelší pobyt v letech 1628–1641, byl dobou jeho velkého tvůrčího rozmachu. Komenský zde začal vyučovat na vyšší bratrské škole. Svoje úsilí soustředil na přípravu učebnic a metodologické a jazykovědné studie.

K povinnostem školským, stále náročnějším, kdy mu byl svěřen úřad rektora gymnázia v Lešně, přistoupily také nové povinnosti vůči Jednotě. Byl členem jejího vedení a v roce 1632 se dokonce stal jejím biskupem a zároveň sekretářem. V této době velkou pozornost vzbudily i Komenského vševědné plány a úvahy. Z Lešna Komenský rovněž rozvíjí bohatou korespondenci a styky se vzdělanými lidmi, kteří se zabývají podobnými myšlenkami a snahami.

Komenský, který si získal úctu svými vševědnými pracemi, přijal nabídku Hartliba a anglických komeniánů, aby načas pracoval v Anglii a pomohl uskutečnit plány v rámci reformy školství a vědy. Do Londýna přijel

koncem září roku 1641. Komenský zde našel velké pochopení pro pansofii (vševědu), nabídku hmotného zabezpečení, vlivné přátele a možnost uskutečnit své plány se státní pomocí. Avšak občanská válka v Anglii roku 1642 společně s rozštěpením Komenského příznivců do různých politických táborů zabránila v provedení zamýšlených reforem. Plodem anglického pobytu bylo mimo jiné vynikající dílo *Via lucis*.

Komenský dále přijal nabídku Švédů, kterou tlumočil a zprostředkoval nizozemský obchodník a zbrojař Ludvík de Geer, aby pro jejich zemi navrhl reformu školství. Nezanedbatelnou roli zde jistě sehrála i Komenského představa, že by Švédové mohli nejvíce přispět k osvobození českých zemí od Habsburků.

Na doporučení Švédů se usídlil v městě Elbląg. Zde pracoval s několika pomocníky na učebnicích pro školy. Stále více jej však přitahovala práce na pansofii. Komenský musel později čelit nelibosti Švédů, kteří mu zazlívali jednak nedodržení termínů pro odevzdání učebnic a také to, že se osobně angažoval při pokusu o politické a náboženské smíření v Polsku, což bylo v rozporu se švédskými velmocenskými zájmy. Účast na ekumenickém jednání v Toruni, kde se řešily otázky sblížení a vyrovnání mezi církvemi, bylo pro Komenského zdrojem nepříjemností i v Jednotě.

Rok 1648 byl pro Komenského rokem těžkých zklamání. Vestfálský mír udělal definitivní konec všem politickým nadějím Jana Amose. Zklamáný Komenský odešel z Elblágu zpět do Lešna, kde působil až do roku 1650. V srpnu 1648 Janu Amosovi zemřela druhá manželka, která mu zanechala početnou rodinu. V roce 1649 se Komenský znovu oženil s Janou Gajusovou.

Novou nadějí se Komenskému stalo Sedmihradsko (1650–1654), kam odešel z Lešna v roce 1650 na pozvání knížecího rodu Rákócziů. J. A. Komenský využil cesty do Sedmihradska a navštívil četné bratrské sbory na Slovensku. Jeho cesta končila v Blatném Potoku, protože Komenský přijal nabídku Zikmunda Rákócziho, aby zreformoval sedmihradské školství, především potocké gymnázium. Jan Amos chtěl naopak knížete připoutat ke znovu se formující protikatolické koalici. Mimo práce, které se

týkaly zvelebení zdejší latinské školy, zde napsal mnoho vynikajících, zvláště didaktických děl.

Později se vrací do Lešna. Motivací jeho návratu byla jistě i touha po krajanech a blízkých, ale zejména změny v mezinárodní politické situaci. V letech 1654–1655 se objevila možnost vytvoření velké protihabsburské koalice, složené z revoluční Anglie, Švédska a Sedmihradska. Čeští exulanti v Polsku opět začali věřit, že by mohla nastat vhodná doba na vyřešení české otázky. Jejich naděje se zvětšily, když v roce 1655 nový švédský král Karel X. Gustav úspěšně zahájil tažení proti katolickému Polsku. Také Komenský přivítal švédská vítězství příležitostným spisem Chvaloreč na Karla Gustava. Čeští exulanti a vůbec protestantská menšina byli za tento přístup prohlašováni katolickou veřejností za zrádce. Především Lešno, útočiště nekatolíků, jim bylo trnem v oku, zvláště když Švédové utrpěli v Polsku první porážky a začali ustupovat. Výsledkem tohoto nepřátelství bylo pak i vypálení Lešna v roce 1656 a tím i zničení centra Jednoty bratrské v Polsku. Komenský zachránil sotva svůj život a životy členů své rodiny. Co však bylo pro něj velmi bolestné, že při požáru Lešna přišel vedle majetku i o své rukopisy.

Po zkáze Lešna musel Jan Amos hledat nové útočiště. Komenský přijal pozvání do Amsterdamu v Nizozemí, které se mu stalo posledním domovem. Od roku 1656 získal Komenský z rozhodnutí městské rady pravidelný příjem a dotace na dokončení didaktických a pansofických spisů. O rok později věnuje amsterdamským konšelům nové vydání Scholaludus (Škola jako hra). Zájem nizozemských měšťanů o vzdělání podnítil Komenského k shromáždění, doplnění a vydání jeho vychovatelských prací. Jan Amos Komenský rovněž nepřestával pracovat na svém nejrozsáhlejším pansofickém díle, které nazval Obecná porada o nápravě věcí lidských.

Významným momentem v životě Komenského byla i informace od přátel z Anglie, že v roce 1662 vznikla Královská učená společnost. O společnosti, která by řídila výchovu a vzdělání, se zmiňoval již v díle Via lucis. Proto právem považoval vznik této společnosti za dědictví svých

myšlenek. Komenský rovněž celý život usiloval o to, aby každý člověk byl poučen o dosavadním pokroku vědy a společenského rozvoje. Sám také obdivoval technické vynálezy. Komenského vševědné a všenápravné koncepce, které uplatňoval ve svém díle, však začaly svým způsobem přerušovat rámec možností, jež mu dali nizozemští měšťané, a tím se oddalovala i možnost realizace v jeho době. Sledování politického a duchovního vývoje Evropy a tvůrčí úsilí Jana Amose Komenského neopustilo do posledních chvil jeho života. Zemřel uprostřed práce na nedokončeném díle ve věku 78 let dne 15. listopadu 1670. Byl pohřben v Naardenu v kostelíku náležejícím valonské církevní obci.

Literární dílo J. A. Komenského

Komenský vytvořil své rozsáhlé mnohorozměrné dílo v průběhu 17. století a dovršil v něm vývoj celé naší starší literatury. Uchovala se nám díla filosofická, pedagogická, teologická, politická, historická a básnická.

Národní literatura nebyla v Komenského době vázána na národní jazyk. Mezinárodním jazykem vzdělanců byla latina, v níž Komenský sepsal většinu svých děl, ačkoliv původně chtěl psát pouze česky a pro svůj národ. Po nuceném odchodu z vlasti se obsahem svých prací obrací ke stále širšímu lidskému společenství.

Raná tvorba

Ranou tvorbu Komenského dochovanou v tištěné podobě zahajují akademické disputace. Nespokojen se stavem domácí vědy, plánuje Komenský již v dobách studií vytvořit pro českou vzdělaneckou obec rozsáhlé encyklopedické dílo – Divadlo veškerenstva věcí, jež by se stalo základem příštího pozvednutí české kultury na evropskou úroveň. Zároveň počíná shromažďovat materiál k velkému česko-latinskému slovníku Poklad českého jazyka a ke sbírce přísloví, pořekadel a rčení – Moudrost starých Čechů.

Vedle vytvoření základní vědecké literatury hodlal rozvíjet i české básnictví ve směru časoměrného verše. O tom napsal v dílech O poezi české a Malé poznámenání o verších vhodných pro českou poezii. Komenský nemohl ignorovat sociální a politické otázky. Na zostřující se katolické výpady proti nekatolíkům reaguje ostrou polemikou Retuňk proti Antikristu.

Období skrývání

Ponuré období pronásledování a skrývání nastalé po bělohorské porážce Komenského neumlčelo. Některá díla vytvořená v tomto období naopak patří k základům české literatury, především Labyrint světa a ráj srdce.

Setkává se také s autory prorockých vizí náboženského a politického obsahu. Komenský je českým emigrantům zpřístupnil pod názvy Vidění a zjevení Kryštofa Kottera a Vidění panny Kristiny Poniatovské. Vztah k proroctvím ovlivní Komenského hluboce na celý život a způsobí mu nejednu nesnáz.

Období exilu

Po odchodu do exilu roku 1628 se Komenského literární tvorba nutně mění. Autorův zájem se přesunuje do oblasti vědecké práce. Český jazyk ani zřetel k českému prostředí při tvorbě ještě neopouští, neboť věří v brzký návrat do vlasti.

V oblasti teologie neopouští Komenský tradice své církve a zabývá se především náboženskou praxí ve spisech O cvičení se v pobožnosti pravé, Katechismus, Počet z víry a Dávné křesťanské obecné náboženství. Vy-dává a do latiny překládá církevní řád Svod nauky a církevního řádu v Jednotě bratří českých, sepisuje cenný historický spis věnovaný dějinám bratrské církve Historia o těžkých protivenstvích církve české, koncipuje povzbuzující leták Polnice milostivého léta i konkrétnější podobu obnovy kultury společenského života v Čechách. Alegorii volí v případě Kšaftu umírající matky, Jednoty bratrské, který je reakcí na podepsání vestfálských dohod v roce 1648.

V exilu pokračuje i v básnické činnosti. Zatímco v úsilí o uměleckou literaturu užívá časoměrného verše, v náboženské praxi duchovních písní se přiklání k verši přízvučnému. Dovršení dvousetletého vývoje bratrské písně představuje Kancionál. Komenský jej obohacuje nejen vlastní tvorbou, ale i překlady z němčiny a polštiny v díle Nové písně některé.

Nejvíce ovšem proslavilo Komenského dílo určené pro školu a výchovu. Jeho světový úspěch způsobil, že obecné povědomí zná Komenského především jako „učitele národů“. Prvotina určená školní výuce Poučky pro snadnější mluvnici je dnes neznámá. V dobách před odchodem do exilu zaujímají v pracovním plánu Komenského hlavní místo úvahy nad

organizací škol, vyučování a učebnic, které měly vést k vypracování díla Ráj církve, rozměrného souboru teoretických plánů i praktických spisů určených k obnově českého školství. Plán se v jeho celku splnit nepodařilo, ale některé dokončené fragmenty přinesly výborné výsledky, především v proslulém spisu Didaktika, který se novátorským způsobem snažil položit výchovu na systematický vědecký základ. Světově ojedinělou práci představuje i příručka pro výchovu nejmenších dětí Informatorium školy mateřské.

Odkaz J. A. Komenského

Jan Amos Komenský patří k těm osobnostem, které za sebou zanechávají neopominutelnou stopu, v jeho případě zřetelně viditelnou v kruzích vzdělané Evropy už za jeho života. Patřil k těm, kteří nenechávají ostatní lidi ve svém okolí lhostejnými. Měl právě tak své příznivce a následovníky, jako nepřátele a protivníky. Zrovna tak dovedl mít podobně vyhraněné vztahy k osobnostem i jevům ve svém okolí on sám a dovedl to dát najevo.

Povoláním duchovní Jednoty bratrské, malé evangelické církve, jež se snažila udržet si svou svébytnost vedle silných proudů německé reformace, srdcem humanista, který postupně dospěl k teoretickému požadavku velké jednoty světové, jež by v mírovém uspořádání zahrnula celé lidstvo. Bývá označován za posledního encyklopedika, polyhistora a vskutku, rozhlédneme-li se po jeho díle, velmi snadno a rychle zjistíme, že byl pedagogem, filosofem, teologem, přírodovědcem, jazykovědcem, literárním teoretikem, historikem a politickým myslitelem, často přesahujícím z roviny teoretické do oblasti praxe. Lze možná namítnout, že v jeho době není takový rozsah odborných zájmů něčím neobvyklým, nebyl také samozřejmě ve všech zmíněných oborech tak docela na úrovni své doby, nicméně jeho široký záběr v době, kdy se již jednotlivé obory vědy formovaly jako samostatné disciplíny, vzbuzuje respekt. Úspěchy na poli pedagogiky, zejména široké uplatnění jeho učebnic, mu vynesly čestné pojmenování „učitel národů“.

S Komenského smrtí se symbolicky uzavřel vývoj české větve jednoty bratrské i celé reformační kultury. Jeho nápravné a reformní myšlenky nemohly být ve své době správně pochopeny ani realizovány. Racionalistické osvícenství 18. století přijalo z Komenského díla jen jeho pedagogický odkaz, takže do poloviny tohoto století výrazně poklesl počet vydávaných Komenského prací a jeho rukopisy společně s tzv. českou otázkou zmizely na celá staletí.

Nový přístup k osobnosti Komenského vyvrcholil ve studii Františka Palackého Život J. A. Komenského, otištěné roku 1829 v Časopise Českého

muzea. Palacký vycházel z dosavadní literatury, pokoušel se ale také interpretovat Komenského v dobových souvislostech.

Důležitou národní manifestací bylo odhalení prvního Komenského pomníku v Čechách roku 1865 v Brandýse nad Orlicí, kterého se zúčastnila řada předních osobností. Čeští učitelé, sdružení do Pražské Besedy učitelské, se pak postarali o rozšíření povědomí o Komenském skrze každoroční březnové oslavy. Poté již následovalo množství oslavných akcí spojených s jubilei Komenského (uctění památky 200. výročí úmrtí (tehdy chybně roku 1871), oslavy 300. výročí narození v roce 1892 aj.).

Komenského myšlenky měly silnou odezvu i v zahraničí. V Lipsku vznikla roku 1871 Comenius Bücherei (Komenského knihovna). Oslava 300. výročí Komenského narození byla v Berlíně impulsem k založení Comenius Gesellschaft (Komenského společnosti), která již v roce 1896 měla 1 200 členů ze šestnácti států.

Památník a Muzeum J. A. Komenského v Naardenu

Z rozhodnutí vlády České republiky z 21. 4. 2004, která se zavázala k financování a péči o Památník byla následně dne 1. 12. 2004 podepsána mezinárodní smlouva mezi Muzeem J. A. Komenského v Uherském Brodě, městem Naarden a nadací Stichting Comenius Naarden, na jejímž základě je naardenské muzeum spolu s Památníkem provozováno. V rámci této spolupráce připravilo uherskobrodské muzeum i stálou expozici Vivat Comenius, která byla slavnostně otevřena 24. května 2006.

Komenský byl v Naardenu pohřben 22. listopadu 1670. Jeho hrob však brzy upadl v zapomnění. Až v 19. století, kdy se obnovil zájem o osobu Komenského, je pátráno, kde jsou jeho ostatky uloženy. Roku 1836 navštívil Naarden básník a archeolog Jan Erazim Vocel, avšak po hrobu marně pátral na hřbitově u zdejšího hlavního chrámu sv. Víta.

V roce 1872 zahájilo pátrání české učitelstvo. Přihlásil se starý naardenský notář a starosta J. Ph. De Roeper, který zjistil v rejstříku hrobů, že J. A. Komenský byl pohřben v hrobě číslo 8 ve valonském kostelíku. Kostelík, pocházející z druhé poloviny 15. století, byl součástí rozsáhlého kláštera sester třetího řádu sv. Františka a pak v něm byl sirotčinec. Od roku 1652 byl propůjčen francouzským uprchlíkům. Jejich pastor Gottfried Hotton, přítel Komenského, ho vysvětil a jeho následovník J. L. Grouwels zde Komenského pohřbil. Na konci 18. století užívali kostel luteráni a na počátku 19. století byl přidělen sirotčinci a pak vojsku.

V průběhu let byl kostelík uvnitř přestavován: byla zde továrna na kalikové plátno, tkalcovna, krejčovská dílna, strážnice a vojenská věznice. Z původního ušlechtilého gotického slohu zůstaly pouze zbytky oken a přední část kostelíku. Chrám byl rozdělen mezistropem a několika příčkami, aby mohly vzniknout samostatné místnosti.

V jubilejním roce 1892 byla v Naardenu postavena mohyla, na níž byl nápis: „Jan Amos Komenský, učitel národů: rodem Moravan, jazykem

Čech, povoláním bohoslovec. Vděčné potomstvo.“ Jeho odhalování byli přítomni mnozí Češi a Moravané. Roku 1920 byl poblíž kostelíka postaven pomník Komenského, který je dílem sochařů Josefa Strachoňovského a Ladislava Šalouna.

Po vzniku samostatné Československé republiky sílily hlasy, aby se alespoň důstojně opravilo místo posledního odpočinku učitele národů, když ztroskotaly pokusy o převezení ostatků do rodné vlasti. V dubnu 1927 byl do Naardenu vyslán přední československý antropolog a osteolog prof. dr. Jindřich Matiegka. Holandská a československá strana se dohodly na průzkumu valonského kostela a zvláště hrobu číslo 8. Matiegka spolu s přednostou památkového ústavu v Brně Ing. Stanislavem Sochořem provedli v roce 1929 v součinnosti s holandskými partnery a znalci příslušný výzkum. Ostatky, u nichž byla vyslovena pravděpodobnost, že se jedná o Komenského (všechny hroby v kostelíku nebylo dovoleno zkoumat), byly pietně složeny do dubové skříňky a uloženy do hrobu.

Otázku hrobu Komenského bylo nutno řešit i po stránce politicko-právní. A tak proběhla několikaměsíční jednání mezi Nizozemským královstvím a Československou republikou, jež vyústila v podpis mezinárodní smlouvy dne 28. 3. 1933, podle které Československo převezme do nájmu valonský kostel za symbolické nájemné jednoho holandského guldena a zavazuje se kostel náležitě opravit, adaptovat a udržovat v důstojném stavu.

Již od roku 1931 se začaly připravovat opravy kostela pod vedením Ladislava Machoně a Stanislava Sochora. Byla odstraněna omítka z původně neomítnutých pálených cihel, zazděná okna byla vybourána a uvedena do původního stavu. Z prvního okna byl zhotoven vchod s mramorovým obložení a nad portálem byla umístěna pamětní deska. Po úpravě vnitřních prostorů a úpravě kasárenského dvora mohlo být mauzoleum 28. března 1935 otevřeno veřejnosti. Následně proběhla závěrečná umělecká výzdoba mauzolea. Veřejnosti bylo mauzoleum slavnostně předáno 8. května 1937.

Následující pohnutý vývoj v Komenského vlasti se odrazil i na Památníku Komenského v Naardenu. Nizozemská vláda po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava z obav, aby smlouva nepřešla na nástupnický fašistický Slovenský stát, smluvní ujednání raději zrušila. Další komplikací byla změna režimu v roce 1948, která vztahy značně ochromila. Přesto Památník zůstal přístupný a ve městě byla umístěna i umělecky cenná socha Komenského od Vincence Makovského. Pád totalitního režimu v roce 1989 umožnil prohloubení kontaktů a vzájemné spolupráce. Do budovy přilehlé k Památníku se přestěhovalo Komenského muzeum (Comenius Museum Naarden), provozované jeho nizozemskými příznivci.